

Gavin Gatenby

Leo Trotskij stödde ett självständigt Ukraina

13 september 2023

[Artikelförfattaren *Gavin Gatenby* var en av grundarna av australienska *Socialist Labour League*, föregångare till *Australian Socialist Equality Party*. Han lämnade gruppen 1977 och har sedan dess verkat som facklig och miljöaktivist, förespråkare av kollektivtrafik, professionell viltvårdare och ibland talesperson för *NSW National Parks and Wildlife Service*].

Under månaderna innan han mördades av en av Stalins agenter 12 augusti 1940 skrev den store marxistiske revolutionären Leo Trotskij tre viktiga artiklar om Ukraina. Han levde då i exil i Coyoacán, Mexiko. Så bestämt var Trotskij stöd till Ukrainas rätt till oberoende att dessa artiklar troligen gav Josef Stalin extra drivkraft att mörda sin gamla rival, efter det att det första mordförsöket i mars 1939 misslyckats.

Innan dessa artiklar gavs ut hade Trotskij gjort sin åsikt om Ukraina klar i ett pressmeddelande där han fördömde Sovjets invasion av Polen som följde på undertecknandet av Hitler-Stalinpakten 23 augusti 1939.¹ Paktens hemliga protokoll delade upp Polen mellan Tysklands och Sovjets intressesfärer. Adolf Hitler invaderade Polen 1 september 1939 och Stalin följde efter den 17 september. Polen var helt besegrat 6 oktober.

Nedan återges viktiga delar av Trotskij's skrifter som avslöjar desorienteringen hos delar av den gamla revolutionära vänstern, inklusive vissa som framställer sig som arvtagare av den trotskistiska traditionen. Genom vända upp och ner på den verkliga och uppenbara situationen och framställa Vladimir Putins aggression mot Ukraina som ett försvar av den ryska federationen mot en västimperalistisk NATO-konspiration för att omringa, bryta upp och lägga beslag på Rysslands förmodade enorma rikedomar. Därför ignorerar dessa individer och grupper det olagliga i Rysslands aggression mot sina grannar och Rysslands grymheter för att istället rapa upp Kremels propaganda. Helt typiskt är de för att neka Ukraina vapen och för en ”fred” som skulle låta Putin konsolidera alla sina orättmätigt förvärvade territoriella förvärv.

¹ Se Trotskij, [Stalin – Hitlers kvartermästare](#)

Med tanke på Trotskijs skrifter om den ukrainska frågan – tillgängliga i en antologi med utgiven av USA:s Socialist Workers Party 1969² – är det för mig mest slående att de ortodoxa trotskisterna från Socialist Equality Party (SEP), kopplat till World Socialist Web Site, har tagit ställning för Putins Ryssland.³

De ger sig själva ett litet fikonlöv: stackars Putin, förklarar de, drevs till en ”reaktionär” invasion av en västallians som sökte en strid. Inget kunde vara längre från sanningen vilket Ukrainas ansträngningar att få snabb hjälp från väst vittnar om. Långt ifrån att vara en aktiv konspiration var NATO – fram till den fullskaliga invasionen av Ukraina – en fallfärdig allians som varit på fallrepet sedan slutet på kalla kriget. Det har sedan dess, som svar på Rysslands aggression stramats åt, hårdnat och utökats. Vad gäller USA:s utrikespolitik hade den i princip ignorerat Putins aggression mot Georgien, Moldavien och Ukraina fram till inledningen till det som nu kallas ”det fullskaliga” kriget.

För det första, om Putins invasion, som SEP hävdar, var ”reaktionär”, varför försvarar de då Ryssland och upprepar Kremles propaganda? I sig är deras argumentation helt ologisk.

För det andra fanns det faktiskt ingen anledning för det samlade Väst att gå ut i krig för att få tillgång till de ryska tillgångarna, eftersom de redan hade det. Under kapitalismens normala förhållanden investerade de i Ryssland, startade lönsamma företag och köpte ryska resurser (främst kol och gas) på gynnsamma villkor.

Alla försvarare av Ryssland blundar för Putins demonstrerade historia av aggression, hans nostalgi över tsarväldet, hans ideologers och propagandisters många uttalanden om föresatsen att återställa detta imperiums gamla gränser och hans uttalade fientlighet mot bolsjevikerna och deras ursprungliga uppfattning om hur frågor om språk, etnicitet och kultur hos de många nationaliteterna som fallit under det tsaristiska imperiet skulle lösas.⁴

För de oinvidga följer här en kort introduktion till den ortodoxa trotskistiska ståndpunkten efter Andra världskriget, före Sovjetunionens kollaps. Trotskister delade upp de ickekapitalistiska staterna i två grupper: Sovjetunionen, som benämndes en ”degenererade arbetarstat” och övriga staliniststyrda stater (inklusive Kina) som ”deformerade arbetarstater”. Båda hade, i grova drag, förstatligat större egendomar och produktionsmedel och planerade ekonomier. Men dessa så kallade deformerade arbetarstater beskrevs så på grund av att de hade inrättats efter en förebild av det redan degenererade stalinistiska SSSR.

Ortodoxa trotskister försvarade förstatligad egendom och planerade ekonomier, men hävdade att i båda typer av stater krävdes det en politisk revolution för att sopa bort byråkratin och etablera socialistisk demokrati. Utan en sådan politisk revolution hävdade Trotskij att byråkratin oundvikligen skulle förvandla sig själv till en ny kapitalistklass. Tyvärr skedde ingen framgångsrik politisk revolution och, i och med upplösningen av Sovjetunionen 1991, blev

² *The Writings of Leon Trotsky (1939-40)*, Merit Publishers, New York. Edited by George Breitman and Evelyn Reed, First Edition, June 1969. Samtliga artiklar om Ukraina finns översatta på marxistarkivet.

³ Det förvånar dock inte mig. Detta amerikanska parti grundades 1995 av Workers League (som grundades 1966) och som var knutet till samma internationella organisation som de brittiska ”Healyiterna”: *Internationella kommittén för Fjärde Internationalen* (ICFI). Denna mycket sekteristiska organisation genomgick ett stort antal splittringar först 1971 (då den franska organisationen bröt sig ur) och i synnerhet efter 1985, då den största sektionen, brittiska WRP (Workers Revolutionary Party) splittrades i ett stort antal delar. Till slut återstod bara två delar av ICFI, den ena under ledning av David North i USA, där de ingående sektionerna kallar sig för Socialist Equality Party. För mer info, se

https://en.wikipedia.org/wiki/International_Committee_of_the_Fourth_International/MF

⁴ Se: [Vart går Ryssland? Olycksbådande ideologiska tendenser](#) och följande 3 Putin-tal: [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#) (juli 2021), [Förklarar separatistkontrollerade områden i östra Ukraina som självständiga](#) (21 februari 2022, dvs kort innan invasionen) samt [Tillkännager den "militära specialoperationen"](#) (24 februari 2022)

Ryssland en fullfjädrad kapitaliststat med en kleptokratisk ekonomi dominerad av före detta stalinistiska byråkrater [oligarker]. Trotskijs mardröm hade blivit sann. Vid den tidpunkten var det ortodoxa trotskistiska programmet för de stater som tidigare styrts av stalinistiska regimer överspelat.

Vi har nu kvar det tydliga fallet med en imperialistisk kapitalistisk stat, som under ledning av en revanschlysten diktator invaderar ett mindre land som har en fungerande demokrati med den otvetydiga avsikten att suga upp det och krossa dess språk, kultur och identitet.

När man läser Trotskijs artiklar om Ukraina är det viktigt att notera den vikt han lägger vid behovet av att stärka befolkningens tysta massor och lyssna på och på ett fruktbart sätt kanalisera deras legitima nationella strävanden. Utan detta skulle nationella strävanden strömma in i reaktionära kanaler. Detta står i en skarp kontrast till den mängd öppna eller skenheliga Kreml-anhängare som förnekar det ukrainska folkets medverkan. De ses enbart som brickor i Kissinger-liknande stormaktsuppställningar i kulisserna, dömda att mer eller mindre snabb nationell utplåning.

Att välja ut korta utdrag från Trotskijs skrifter om Ukraina före mordet på honom var en svår uppgift på grund av artiklarnas längd och komplexiteten i de specifika historiska omständigheter som rådde när de skrevs. Jag tror emellertid att de tydligt klargör att han skulle ha stött Ukrainas försvar av sitt territorium och sin demokrati mot Putins totalitära fascistiska Ryssland.

”Stalin – tillfällig innehavare av Ukraina”

Det följande är ett pressmeddelande från Trotskij som publicerades efter 17 september 1939 och troligen före oktober. Originalet har rubriken ”Följande är en översättning av ett uttalande från Leo Trotskij givet till pressen vid tiden för den stalinistiska invasionen av Polen. Vi återger det här från organet för Fjärde internationalens mexikanska sektion. – Red”.

Fram tills helt nyligen har Kreml, i ett försök att vinna Warszawas vänskap (i detta fall för att lura dem), deklarerat att parollen om självbestämmande för västra Ukraina (östra Galizien) var kriminell. Utrensningarna och avrättningarna i sovjetiska Ukraina framkallades främst i huvudsak av det faktum att de ukrainska revolutionärerna, mot Moskvas vilja, strävade efter att befria Galizien från det polska förtrycket. Nu döljer Kreml sin intervention i Polen med botfärdig oro för ”befrielsen” och ”enandet” av de ukrainska och vitryska folken. I verkligheten är Sovjet-Ukraina, mer än någon annan del av Sovjetunionen, fjättrat av Moskva-byråkratins grymma kedjor. Aspirationerna hos olika delar av den ukrainska nationen för sin befrielse och självständighet är helt legitima och har en mycket intensiv karaktär. Men dessa aspirationer är också riktade mot Kreml. Om invasionen når sitt mål kommer det ukrainska folket finna sig själva ”enat”, inte i en nationell frihet utan i byråkratiskt slaveri.

Att underlätta Hitlers mål

Hitlerpressen ger sitt absoluta godkännande till ”enandet” och ”befrielsen” av ukrainarna under Kremels klor. Därmed åstadkommer Hitler två saker: för det första drar han in Sovjetunionen i sin militära inflytelsesfär; för det andra tar han ytterligare ett förberedande steg på vägen mot lösningen av sitt program för ett ”Stor-Ukraina”. Hitlers politik är som följer: etablera en bestämd ordning för sina erövringar, den ena efter den andra och med varje ny erövring skapa ett nytt system av ”vänskap”. För tillfället ger Hitler Stor-Ukraina till sin

vän Stalin som en tillfällig deposition. Under nästa steg kommer han ställa frågan om vem som är ägare till detta Ukraina: Stalin eller han, Hitler.⁵

Och naturligtvis fortsatte Hitler, att efter invasionen av Sovjetunionen den 22 maj 1941 ockupera nästan hela Ukraina med föresatsen att göra dess innevånare till slavar för tyska kolonister.

Frågan om Ukraina

I detta dokument, som publicerad i den amerikanska trotskistiska organisationens *Socialist Appeal* den 9 maj 1939, omkring tre månader innan andra världskrigets utbrott, redogör Trotskij för frågan om Ukraina och dess rätt till oberoende. Han inleder:

Den ukrainska frågan, som många regeringar och ”socialister” och till och med ”kommunister” har försökt glömma eller förpassa till historiens djupa bankfack, har återigen hamnat på dagordningen och denna gång med fördubblad kraft. Det senaste förvännandet av Ukraina-frågan är nära knutet till Sovjetunionens och Kominterns förfall, fascismens framgångar och att nästa imperialistiska krig närmar sig.

Han fortsätter med att anmärka att Andra internationalen helt ignorerade den ukrainska frågan och att till och med Rosa Luxemburg hade en avvisande inställning till den, och fortsätter:

Inte utan svårighet och bara gradvis och under ständigt tryck från Lenin lyckades bolsjevikpartiet utveckla ett riktigt sätt att närma sig den ukrainska frågan. Lenin erbjöd både polackerna och ukrainarna rätten till självbestämmande, det vill säga rätten att avskilja sig. Han erkände inte privilegierade länder. Han betraktade varje benägenhet att undvika eller skjuta upp en förtryckt nationalitets problem som en yttring av storrysk chauvinism...

... Varenda rad i Lenins brev och förslag vibrerar av en stark önskan att så långt som möjligt biträda de tidigare förtryckta nationaliteterna. I Stalins förslag och uttalanden var tvärtom tendensen till byråkratisk centralism alltid uttalad. För att säkerställa de ”administrativa behoven”, det vill säga byråkratins intressen, förklarades de förtryckta nationaliteternas mest rättmätiga krav vara ett tecken på småborgerlig nationalism. Dessa symptom gick att se så tidigt som 1922-1923.

Naturligtvis krävde Trotskij ett oberoende *socialistiskt* Ukraina, eftersom han var en *socialistisk* revolutionär från en imperialistisk stat som hade störtat tsarismen, och därför att Ukraina då hamnade i Sovjetunionens nationaliserade egendomsekonomi, men det finns inget som tyder på att Trotskij villkorade rätten till oberoende med att landet skulle fortsätta vara socialistiskt.

Det handlar om ett folk som har visat sin livskraft, som till antalet är lika stort som befolkningen i Frankrike och som bor på ett utomordentligt rikt landområde som dessutom är av allra största strategiska betydelse.

Under rubriken ”Den sovjetiska konstitutionen medger rätten till självbestämmande” säger Trotskij detta:

Men ett förenat Ukrainas självständighet skulle innebära att Sovjetukraina avskiljs från Sovjetunionen, kommer Kremles ”vänner” att utropa i kör. Vad är så hemskt med det? – svarar vi. Det är oss främmande att på ett glödande sätt dyrka statliga gränser. Vi hyser inte åsikten om en ”enad och odelad” helhet. Till och med Sovjetunionens konstitution erkänner ju trots allt rätten till självbestämmande för de ingående förenade folken, det vill säga rätten att avskilja sig...

⁵ Detta blev verklighet 22 juni 1941, då Nazi-Tyskland invaderade Sovjetunionen (Operation Barbarossa).

Givetvis kan ett självständigt arbetarnas och böndernas Ukraina sedan ansluta sig till den sovjetiska federationen, men frivilligt och på villkor som det själv anser vara godtagbara, något som i sin tur förutsätter en revolutionär pånyttfödelse av Sovjetunionen.

Efter detta förklarar Trotskij sin övertygelse att de olika ukrainska politiska högerfraktionerna är oförmögna att uppnå ukrainsk självständighet från tysk, polsk eller ungersk imperialism (och därmed från stalinistisk imperialism) och förutsäger på ett övertygande sätt att det kommande världskriget skulle sluta med att stalinismen störtas och en socialistisk revolution ske i hela Europa. Med facit i hand är detta rena spekulationer – som visade sig vara felaktiga – och deklamatoriska uppmaningar till handling. Men Trotskij var en revolutionär politiker som, under en period av stalinistisk maktfullkomlighet, försökte bygga ett globalt marxistiskt parti mot verkligen skrämmande odds. Han avslutar med:

Detta förefaller mig vara en korrekt politik i frågan om Ukraina. Här talar jag personligen och i mitt eget namn. Frågan måste öppnas för internationella diskussioner. Ukrainas revolutionära marxister måste få den främsta platsen under denna diskussion. Vi kommer med största uppmärksamhet att lyssna till vad de har att säga. Men de bör skynda sig. Det finns inte mycket tid för förberedelser!

”Ukrainas oberoende och sekteristiska virrpannor”

Trotskij's artikel från maj 1939 kritiserades av den lilla Oehler-gruppen som representerades av tidskriften *The Marxist*. Trots deras relativa obetydlighet tog Trotskij tillfället i akt att vidare klargöra sin inställning i en artikel i *Socialist Appeal*, utgiven i två delar 15 och 17 september 1939.

Vår kritiker utgår ifrån följande position; ”Om arbetarna i sovjetiska Ukraina krossar stalinismen och återupprättar en sann arbetarstat ska de då avskilja sig från resten av Sovjetunionen? Nej.” Och så vidare. ”Om arbetarna krossar stalinismen...” så kan vi mycket tydligare se vad som bör göras. Men först måste stalinismen krossas. För att lyckas med detta får man inte blunda för att separatistiska tendenser växer i styrka i Ukraina, utan istället ge dem ett korrekt politiskt uttryck.

Under rubriken ”Har Stalin övertygat de ukrainska massorna” säger Trotskij:

Sovjetrepublikens federala struktur representerar en kompromiss mellan planekonomins behov av centralism och de tidigare förtryckta nationernas behov av lokalstyre. Efter att ha skapat en arbetarstat utifrån den federala kompromissen skrev bolsjevikpartiet in nationernas rätt till totalt avskiljande i konstitutionen och visade därmed att partiet alls inte ansåg att den nationella frågan nu lösts en gång för alla...

Önskar Ukrainas breda massor ett avskiljande i från SSSR? Vid första påseendet kan det förefalla svårt att svara på den frågan eftersom det ukrainska folket i likhet med alla andra folk i SSSR, berövats alla möjligheter att uttrycka sin vilja. Men själva födelsen av den totalitära regimen och dess ständigt allt mer brutala intensifiering, särskilt i Ukraina, visar att de ukrainska massornas verkliga vilja är fientlig mot Sovjetbyråkratin. Det saknas inte bevis för att en av de viktigaste källorna till denna fientlighet är undertryckandet av ukrainskt oberoende. De nationalistiska tendenserna i Ukraina tog sig häftiga uttryck under 1917-19. *Borotba*-partiet var det vänsterparti som gav uttryck för dessa känslor.⁸ Det viktigaste tecknet på den leninistiska politikens framgångar i Ukraina var sammanslagningen av det ukrainska bolsjevikpartiet och Borotbisternas organisation.

Om vår kritiker hade förmågan att tänka kritiskt skulle han utan alltför stora svårigheter kunnat gissa sig till stalinisternas argument mot parollen om ett oberoende Ukraina: ”Det är oförenligt med inställningen att Sovjetunionen måste försvaras”, ”skadar enheten mellan

de revolutionära massorna”, ”tjänar Inte revolutionens intressen utan imperialismen”. Med andra ord; stalinisterna skulle repetera alla de tre argument vår författare för fram. De kommer inte att underlåta att göra det.

Byråkratin i Kreml säger till kvinnan i Sovjet: ”Eftersom vi har socialism i vårt land är du tvungen att vara lycklig och ge upp rätten till abort (eller ta ditt straff)”.

Till ukrainaren säger den: ”Eftersom den socialistiska revolutionen har löst den nationella frågan är det din plikt att vara nöjd med att tillhöra SSSR och fränsäga dig alla tankar på separation (eller möta exekutionspatrullen).

Vad säger en revolutionär till kvinnan? ”Det är du själv som ska bestämma om du vill ha barn. Jag är beredd att försvara din rätt till abort mot poliserna från Kreml. Till det ukrainska folket säger han: ”Vad som är av betydelse för mig är er inställning till ert nationella öde och inte Kremlpolisernas ”socialistiska” hårklyverier. Jag kommer att stödja er kamp för oberoende av all min kraft!”

I denna polemik utvecklar Trotskij en komplex argumentation baserad på funderingar om den sannolika händelseutvecklingen – varav mycket inte blev verklighet – och hans önskan att skapa ett revolutionärt program för ett framtida tänkt icke-stalinistiskt ukrainsk revolutionärt socialistiskt parti. När han här använder termen ”demokrati” menar han kapitalistisk demokrati. Han skriver:

Demokratin degenererar och faller sönder också i sina ursprungsländer, demokratins medelpunkter. Bara de viktigaste koloniala imperierna eller särskilt privilegierade borgerliga länder lyckas ännu upprätthålla en demokratisk regim, och också där är den tydligt på fallrepet. Det finns alls ingen grund för att hoppas att förhållandevis utarmade och underutvecklade Ukraina skulle kunna upprätta och upprätthålla en demokratisk regim. Tvärtom skulle just Ukrainas oberoende bli kortvarigt i en imperialistisk omgivning. Exemplet Tjeckoslovakien är nog värtaligt. Så länge imperialismens lagar härskar kommer små, mellanliggande nationers öde att förbli instabilt och osäkert. Imperialismen kan krossas enbart av den proletära revolutionen.

Trotskij internationaliserade sina erfarenheter från de ryska revolutionerna 1905 och 1917, där han spelade en avgörande roll, och föreställde sig att andra världskriget skulle leda till revolutionära kriser i alla världens regeringar där de stora etablerade kapitalistiska demokratiernas degenererar in en repressiv riktning, men det blev inte riktigt på det sättet. Under hela kriget förblev Storbritannien, USA, Kanada, Australien och många andra stater demokratiska. Efter kriget återuppstod de nationer som ockuperats av nazisterna som demokratier och en historisk nedgång av direkt imperialistisk kolonisering styre infördes, i vissa fall genom revolutionära krig, i andra fall fredligt genom att den gamla kolonialadministrationen drog sig tillbaka.

”Demokratiska feodalister och Ukrainas oberoende”

I en artikel i *Socialist Appeal* publicerad 5 augusti 1939 svarade Trotskij på den kritik mot hans ursprungliga artikel 9 maj som publicerades i 12 juli-utgåvan av Alexander Kerenskij's tidskrift *Novaja Rossija*. Kerenskij, som vid den tiden bodde i USA och stödde Stalin, var fram till oktober 1917 ledare för den provisoriska regeringen i St Petersburg:

Tidskriften är upprörd över att jag helhjärtat och fullständigt stödjer det ukrainska folkets kamp för nationellt och statligt oberoende. ”Sovjet-Ukrainas avskiljande från Sovjetunionen besväras inte L. Trotskij alls”. Helt riktigt! Vad gäller herrar demokrater besväras de inte alls, utan är djupt uppbragta av utsikterna för Ukrainas separation. Den demokra-

tiska längtan hos en förtryckt nationalitet efter att vinna sitt fullständiga oberoende kan inte undgå att väcka feodalisters vrede ...

Under februarirevolutionens sorgliga och ledsamma dagar vägrade den provisoriska regeringen inte bara skamlöst att ge ukrainarna oberoende – ukrainarna krävde ännu inte detta vid den tiden – utan även ren autonomi. Herrar demokrater förhandlade om Ukrainas nationella rättigheter som hästhandlare. De utgick direkt och omedelbart från de gamla storryska ”härskarnas” intressen, av godsägarnas, borgerliga och demokratiska slag. Idag översätter de samma stora och ärorika tradition till *emigranternas* språk.

Översättning: P-O Eklund.

Original: <https://links.org.au/leon-trotsky-supported-independent-ukraine>

Lästips:

Leo Trotskij: [För ett fritt oberoende Sovjetukraina](#) (artikelsamling)

H. Hawkins & F Fuentes: [Anti-imperialism innebär stöd till det ukrainska folkets kamp för nationell befrielse](#) (februari 2023)

Zbigniew Marcin Kowalewski: [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#) (juni 2022)

Ilja Matvejev: [Putins krig mot Ukraina handlar inte om säkerhet utan imperialistiska intressen](#) (augusti 2022) och [Kriget i Ukraina och det ryska kapitalet: Från militärekonomisk till helt militär imperialism](#) (juni 2023)

Chris Slee: [Ryssland, Nato och inom-imperialistisk rivalitet](#) (oktober 2023)

[Mot den ryska imperialismen](#) – Uttalande av Ryska socialistiska rörelsen och ukrainska Sotsialnyi Ruch (april 2022)

Den ryska imperialismen:

Martin Fahlgren: [Ryssland, Lenin och imperialismen](#) (januari 2023)

Markus Lehner: [Varför Ryssland är en imperialistisk makt](#) (juli 2023)

Michael Pröbsting: [Rysk imperialism och dess monopol](#) (januari 2023) och [”Imperie-ism” vs en marxistisk analys av imperialismen](#) (mars 2023)